

ALKOHOL- OCH NARKOTIKAPOLITISKT PROGRAM

ÅR 2007-2011

FÖR LANDSKAPET ÅLAND

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. KOMMITTÉUPPDRAG	4
2. STYRNING	5
3. SAMORDNING	5
4. INSATSER MOT EFTERFRÅGAN OCH UTBUDET	6
4.1. BARN OCH UNGDOMAR UNDER 18 ÅR	6
4.2. VUXNA	8
4.3. VÅRD OCH BEHANDLING	11
4.4. TULLENS OCH POLISENS INSATSER MOT EFTERFRÅGAN OCH UTBUD .	13
5.TOBAKSRÖKNING OCH RÖKFRIA MILJÖER	14
6. KOMPETENSUTVECKLING	14
7. UPPFÖLJNING	14
7.1. STATISTIK	14
8. RESURSER	15
9. SAMMANFATTNING AV ÅTGÄRDER	15
LAGSTIFTNING, ANVISNINGAR OCH BESTÄMMELSER	15
ANSTÄLLNINGAR	15
KOMPETENSUTVECKLING OCH KURSER	15
STYRDOKUMENT	15
SAMARBETE OCH SAMORDNING	15
UNDERSTÖD OCH BIDRAG	16
FÖREBYGGANDE VERKSAMHET OCH MISSBRUKARVÅRD	16
KONTROLL	16
KÄLLFÖRTECKNING	17

ALKOHOL- OCH NARKOTIKAPOLITISKT PROGRAM ÅR 2007-2011

Huvudmålsättningarna är:

- att minska totalkonsumtionen av alkohol
- höja alkoholdebutåldern
- ett narkotikafritt samhälle
- minska skadeverkningarna

Delmålen är:

1. minska berusningsdrickandet
2. göra alkoholen mindre tillgänglig för minderåriga och minska efterfrågan på alkohol
3. medverka till att stoppa utbudet av och efterfrågan på narkotika
4. tidig upptäckt av alkohol- och narkotikamissbruk
5. tillgång till förebyggande åtgärder, vård och behandling
6. förändra attityderna till alkohol och andra droger
7. vuxenansvaret förstärks

Metoder

- STYRNING
- SAMORDNING
- INSATSER MOT EFTERFRÅGAN
- INSATSER MOT UTBUDET
- KOMPETENSUTVECKLING

- UPPFÖLJNING

1. KOMMITTÉUPPDRAGET

Den 11.4.2006 tillsattes en kommitté med uppdrag att revidera landskapets alkohol- och narkotikapolitiska program. Kommittén fick följande sammansättning: Harriet Lindeman, ordförande, Göte Winé, Camilla Eklund och Synnöve Jordas som sekreterare.

Kommittén skulle beakta de slutsatser som framkom av undersökning om ålänningars alkohol- och narkotikabruk 2005, ÅUS 2006:1.

Kommittén skulle föreslå de ändringar i lagstiftningen som anses behövliga.

Huvudmålsättningarna är fortsättningsvis att minska alkoholkonsumtionen, höja debutåldern och skapa ett narkotikafritt samhälle. Kommittén fick rätt att höra sakkunniga och experter, samt att göra studiebesök. Kommittén har gjort ett studiebesök till Gotlands kommun 8 – 11 oktober 2006 och har hört sakkunniga som polismästaren och alkoholinspektören. Kommittén kallades samman till 8 möten. Kommittén anser sig nu ha slutfört sitt uppdrag.

Det alkohol- och narkotikapolitiska programmet för åren 2002-05 har reviderats och innehåller en del nya förslag till åtgärder. Det har inte funnits något direkt behov av att utarbeta ett helt nytt program då det gällande programmet fungerat bra.

Dagens högstadieungdomar har märkbart minskat på användandet av alla former av droger. Gällande alkoholförtäringen ses en tydlig minskning. Rökning och snusning har även minskat markant i alla årskurser. Likaså ses en minskning gällande användandet av narkotika. Det kan även konstateras att den genomsnittliga åländska niondeklassisten år 2004 konsumerade mindre tobak, snus, alkohol och narkotika än den genomsnittliga niondeklassisten i Sverige (Stakes, 2005; CAN, 2004).

Berusningsdrickandet bland de unga vuxna 18-24 år har minskat betydligt sedan år 2001. År 2005 uppgav 54 % att de *inte* druckit 24 cl starksprit (mängden motsvara en flaska vin eller 6 flaskor öl) under de senaste 30 dagarna. År 2001 var det endast 25 % av de unga vuxna som uppgett att de *inte* druckit den mängden alkohol vid ett och samma tillfälle.

Konsumtionen mätt i ren alkohol förefaller statistiskt oförändrad bland de vuxna 18-69 år i förhållande till år 1995 och år 2001. Man kan ändå dra slutsatsen att konsumtionen ökat bland den vuxna befolkningen. Tendensen är en ökande konsumtion. Vindrickandet har blivit populärare sedan senaste undersökning.

Ålänningar har en negativ inställning till narkotika. Intressant är att en större del nu anser att det finns stora risker med att prova cannabis, än år 2001. Idag finns en mer kritisk inställning till tillfälligt cannabisbruk än år 2001.

Vi är på rätt väg med det förebyggande och attitydskapande arbetet och bör fortsätta med det arbete vi påbörjat, men kommittén som reviderat programmet ser även utvecklingsmöjligheter. Nya mål och nya konkreta åtgärder finns med i det reviderade programmet.

Nytt delmål är att stärka vuxenansvaret. Gränssättning och attityder diskuteras med hälsovårdare redan i samband med att föräldrarna besöker barnrådgivningen för två års kontrollen. Det här arbetet kommer att ges utvecklingsmöjligheter. Informationskampanj om

alkohol under graviditeten föreslås. Programmet innehåller förslag till åtgärder med anknytning till krogmiljön, bland annat tidigare stängning under vinterhalvåret. En separat enhet för tillnyktring och avgiftning inom ÅHS planeras och policy för skadereducerande insatser (harmreduction) kommer att utarbetas. Personal som arbetar med drogförebyggande arbete och personalgrupper som möter drogproblematiken i sitt arbete kommer att få utbildning om droger och aktuella metoder samt annan kompetensutveckling som behövs för att uppnå de ställda målen.

Kommittén har slutfört sitt uppdrag och överlämnat det nya alkohol- och narkotikapolitiska programmet till landskapsregeringen den 4 januari 2007.

2. STYRNING

Målet för den åländska alkoholpolitiken är att minska alkoholkonsumtionen och höja alkoholdebutåldern, medan målet för narkotikapolitiken är ett narkotikafritt samhälle.

De alkoholpolitiska insatserna riktas främst mot berusningsdrickandet och mot att minderåriga idag lätt får tag i alkohol. De narkotikapolitiska insatserna riktas mot tillgången och efterfrågan på narkotika i syfte att stoppa nyrekryteringen, förmå missbrukare att upphöra med användningen av narkotika samt strypa tillgången på narkotika.

Åtgärder för att förändra attityderna till alkohol och narkotika kommer också att vidtas.

De drogförebyggande insatserna samordnas och förbättras genom metod- och kompetensutveckling. Åtgärder för att ytterligare förbättra samarbetet mellan olika myndigheter och mellan myndigheter och organisationer vidtas.

Styrgrupp

Landskapsregeringen har en politisk referensgrupp och en styrgrupp med representanter från olika myndigheter för att styra och leda arbetet. Följande myndigheter kommer att vara representerade i styrgruppen:

Landskapsregeringen (social- och miljöavdelning, utbildnings- och kulturavdelning)

Länsstyrelsen på Åland,

Ålands hälso- och sjukvård,

Ålands polismyndighet,

Mariehamns tull,

Socialnämnden i Mariehamn (A-kliniken och fältarbetet)

Medlemmarna i styrgruppen skall vid varje möte kort redovisa för hur de avser att vidta de åtgärder som åläggs deras myndighet enligt det alkohol- och narkotikapolitiska programmet 2007-2011.

3. SAMORDNING

Landskapsregeringen utser en av sina tjänstemän som samordnare för de offentliga drogförebyggande insatserna för att arbetet skall bli effektivt. Samordnaren samarbetar med TFO (Tid För Offensiv-Åland) för att även samordna myndigheternas insatser med de ideella organisationernas insatser.

4. INSATSER MOT EFTERFRÅGAN OCH UTBUDET

Insatser mot efterfrågan kan vara förebyggande insatser i skolan, tidiga insatser vid missbruk, vård och behandling av alkohol- och narkotikamissbrukare.

Insatser mot utbudet är att förhindra narkotikahandel och införsel av narkotika samt att göra alkoholen mindre tillgänglig för minderåriga och andra riskgrupper.

Insatserna mot efterfrågan är avsedda för allmänheten (primär prevention), för riskgrupper (sekundär prevention) och för personer som redan utvecklat ett missbruk (tertiär prevention).

Definitioner

Primär prevention (PP)

Primär prevention innebär insatser som är till för att förhindra att problem överhuvudtaget uppstår.

Det kan vara fråga om t.ex. drogundervisning eller skapandet av drogfria miljöer.

Primär-, sekundär och tertiärprevention går in i varandra och kan inte åtskiljas helt från varandra.

Sekundär prevention (SP)

Sekundärprevention är insatser riktade till särskilda riskgrupper för att förhindra att beroende och skador uppstår eller vidareutvecklas. Förebyggande arbete på denna nivå ger möjlighet till målgruppsinriktade insatser, men utestänger samtidigt det stora flertalet av befolkningen.

Tertiär prevention (TP)

Tertiär prevention är ett begrepp som används om insatser som är riktade mot de mest belastade grupperna, som redan utvecklat något problem till följd av sitt rusmedelsbruk. Behandling och många slag av skadereducerande åtgärder brukar räknas som tertiärprevention.

4.1. Barn och ungdomar under 18 år

Gränssättning och attityder diskuteras i samband med två årskontrollerna och framåt på barnrådgivningarna.

Högskolan på Åland och högstadieskolorna uppmanas att utarbeta alkohol- och drogprogram, inklusive handlingsplaner för sina elever. Samtliga skolor uppmanas att följa upp och vid behov revidera sina program och handlingsplaner.

Krav på alkohol- och drogpolicy (inklusive tobak) införs från år 2007 för föreningar och organisationer med barn- och ungdomsverksamhet som beviljas PAF-medel. Organisationer kontaktas för att etablera ett samarbete kring förebyggande frågor. Målsättningen är också att kommunerna skall samarbeta i dessa frågor.

Målet med insatserna i skolan är att genom information om farorna och riskerna skapa en negativ attityd mot tobak, alkohol och narkotika, att höja alkoholdebutåldern och att ungdomar inte ska pröva droger. Landskapsregeringen vill verka mot det tillfälliga experimenterandet med droger och mot ungas användning av droger i rekreationssyfte samt påverka de ungas attityder och stärka deras självkänsla.

Landskapsregeringen skall medverka till att människor nås i ett tidigt skede av sitt riskbeteende förrän ett missbruk uppstår och att fler människor ska få adekvat hjälp med att lämna sitt missbruk. Landskapsregeringen satsar i samarbete med kommunerna och ÅHS (Ålands hälso- och sjukvård) även på utveckling av metoder och kompetens i vårdkedjans samtliga led.

De vuxna i samhället har ett stort ansvar när det gäller barn och alkohol. Det är på de vuxnas ansvar att ingen minderårig dricker alkohol. De som fyllt 18 år är vuxna och har ansvar för egna barn och andras. Att köpa ut alkohol till en minderårig är ett brott!

Föräldrar uppmanas att prata med sina barn om tobak, alkohol samt narkotika och vara tydlig med vilka regler som gäller i familjen. Att sätta gränser och vara konsekvent är en viktig del av att visa kärlek och omsorg.

Det förebyggande arbetet påbörjas vid barnrådgivningsbesök redan vid två års ålder med gränssättning. Barnrådgivningarna har redan idag i sitt program samtal om gränssättning med föräldrar till tvååringar, det nya initiativet är utveckling av det arbetet samt en förstärkning av vuxenansvaret och tidigareläggning av det förebyggande insatserna.

Information till föräldrar ges i samband med daghemmens föräldraträffar.

Föräldrarna bör lägga upp ramverket för sina barn tidigt och upprätthålla gränserna med ett konsekvent handlande.

Landskapsregeringens understöd kan även ansökas för insatser för att utveckla och stärka föräldrarollen såsom föräldrastöd i form av föräldrautbildning eller diskussionsforum om uppfostringsfrågor.

Ungdomar i åldersgruppen under 18 år befinner sig vanligtvis i skolmiljö dagtid i låg-, högstadie- eller gymnasialstadieskola. Skolans alkohol- och narkotikaförebyggande verksamhet finns dokumenterad i skolans SANT-plan (SANT= Sniffning, Alkohol, Narkotika, Tobak).

De åländska grundskolorna har en gemensam plan för drogundervisningen (Rapport över drogundervisningen i grundskolorna och förslag till plan för drogundervisningen på Åland 24.5.2004) och alla skolor förväntas följa samma plan och använda samma arbetsmaterial. Materialet skall vara kvalitetssäkrat och anpassat till elevens ålder.

Ett gemensamt undervisningsmaterial gör det lättare för lärare som växlar över tid och mellan olika skolnivåer, samt för elever som byter skola.

Undervisning för hur lärarna framgångsrikt kan använda undervisningsmaterialet arrangeras vid behov.

Grundskolorna (årskurs 4 till 9) skall vid årets slut lämna en kort rapport till utbildnings- och kulturavdelningen över vilka drogförebyggande insatser som vidtagits i skolan under året.

Utvärdering av skolans drogförebyggande verksamhet skall ske kontinuerligt t.ex. genom enkät som eleverna fyller i.

Landskapsregeringen är positiv till åtgärder som vidtas i de åländska skolorna för att förbättra trivseln i skolan och elevernas framgång i skolarbetet.

Skolan arbetar med att försöka upptäcka användning av droger bland ungdomar, och skolorna fortsätter att satsa på elever som befinner sig i riskzonen.

Ett bra förebyggande arbete med barn kombinerat med tidiga insatser inom barnskyddets öppenvård minskar sannolikt behovet av kostsamma åtgärder i ett sent skede såsom exempelvis vård på behandlingshem eller annan institutionsvård.

Landskapets skolor har ett eget alkohol- och drogförebyggande program sedan år 2006. Det alkohol- och drogförebyggande programmet innehåller skolans regler för hur elever, som använder narkotika eller har problem med alkohol, bemöts och vad som gäller för dem i skolan.

Landskapsregeringen uppmanar Högskolan på Åland och högstadieskolorna att göra ett alkohol- och drogpolitiskt program, inklusive en handlingsplan, för sina elever motsvarande det som utarbetats för elever i landskapets skolor. Programmen i samtliga skolor revideras vid behov.

Idrottsutövande och alkohol hör inte ihop!

Föreslås att krav på alkohol- och drogpolicy (inklusive tobak) införs från år 2007 för föreningar och organisationer med barn- och ungdomsverksamhet som får PAF-medel för sin verksamhet. Inget bidrag beviljas till dem som inte har en policy senast 2008.

På studieinrättningar och arbetsplatser kan man förebygga och minska livsstilsrelaterade hälsoproblem genom lämpliga riskreduceringsmodeller eller helt enkelt genom att diskutera alkohol- och narkotikafrågor i grupp, som t.ex. leder till en alkohol- och narkotikapolicy för skolan eller arbetsplatsen.

Bidrag för förebyggande insatser vid gymnasialstadieskolorna samt för arbetslösa ungdomar i motsvarande ålder kan sökas hos landskapsregeringen, för att förebygga skadlig konsumtion av alkohol samt missbruk av narkotika.

Arbetslösa ungdomar är en högriskgrupp som skall prioriteras i den drogförebyggande verksamheten med adekvata förebyggande åtgärder, exempelvis med projekt som Katapult.

4.2. Vuxna

Restaurangprojektet ges förutsättningar att fortsätta och bli en permanent del av det förebyggande arbetet med yngre vuxna ålänningar. Samarbete med andra

nordiska länder, som driver restaurangprojekt, etableras, för utbyte av erfarenhet och utvecklande av metoden.

Övervägande om förändrad serveringstid för nattklubbar och pubar.

Undervisning om alkoholrisker skall ingå i bilskolundervisningen!

Alkohol- och drogpolicy utarbetas för landskapsanställda senast 31.12.2007.

Informationskampanj om alkoholkonsumtion under graviditeten startar under programperioden.

Lagstiftningsåtgärder

Ansvariga föreståndare på mindre serveringsställen med B-rättigheter (s.k. vintillstånd) godkänns som ansvarig föreståndare efter tent i alkohollagstiftning (idag krävs 2 år erfarenhet eller restaurangutbildning samt tent). Förslaget innebär en lagändring i LL (1995:92) om tillämpning i landskapet Åland av alkohollagen samt alkohollagens 21 b §.

Kraven blir lindrigare för mindre serveringsställen gällande den ansvariga föreståndarens ständiga närvaro på serveringställe.

Många unga vuxna i åldern 18-30 år träffas på krogen och tillbringar fredag- och/eller lördagkvällar där tillsammans med sina vänner. Till umgängesmönstret hör ofta att man dricker öl eller andra alkoholdrycker. Krogen är ett ställe där man kan nå ut till denna målgrupp med åtgärder såsom restaurangprojektet för att minska berusningsdrickandet och det nöjesrelaterade våldet bland yngre vuxna.

Restaurangprojektet som påbörjades år 2000 innebär att serveringspersonal går kurser i ”Ansvarsfull alkoholservice” och att ett samarbete skapas mellan krögare, polis- och tillståndsmyndigheter, samt Ålands hotell- och restaurangskola. Delmålet är en effektiv övervakning som innebär att följa lagen och inte servera till minderåriga eller till redan berusade gäster, att öka serveringspersonalens förmåga att se risksituationer och kunna ingripa på ett psykologiskt bra sätt och därmed minska risken för våld och bråk i nöjeslivet. Alkoholinspektionerna är viktiga för att motivera krögarna och serveringspersonalen till att upprätthålla en effektiv övervakning på serveringsstället. Brister i övervakningen måste leda till varning, återkallande av tillstånd för viss tid eller permanent enligt alkohollagen.

Inom ramen för restaurangprojektet lär sig tillståndsinnehavare och serveringspersonal även mera om hur personalen kan förhindra narkotikabruk inne på krogen. Personalen får mera kunskaper om hur man på krogen ser spår av drogmissbruk, vilka synliga drogtecken missbrukare kan uppvisa, hur personalen kan samarbeta med polis och om innehållet i narkotikalagen.

En konsekvent och restriktiv alkoholpolitik är en av grundförutsättningarna för en effektiv narkotikapolitik!

En restriktiv linje vid beviljandet av serveringstillstånd iakttas då tillståndet gäller miljöer där barn och ungdomar vistas. Då serveringstillstånd beviljas för evenemang som besöks av ett flertal minderåriga skall serveringsområdet vara tydligt avgränsat. Till serveringsområdet skall finnas en 18 års åldersgräns som är en förutsättning för en effektiv övervakning.

En förändrad serveringstid¹ för nattklubbar och pubar med syfte att ändra krogkulturen kommer att övervägas efter diskussioner med restaurangbranschen. Målsättningen är att minska berusningsdrickandet på krogen och våldsbrotten.

Restaurangprojektet som påbörjades år 2000 enligt STAD-modellen ges förutsättningar att fortsätta och bli en permanent del av det förebyggande arbetet med yngre vuxna ålänningar. Ett samarbete med andra nordiska länder som driver restaurangprojekt har etablerats. Syftet med samarbetet är utbyte av erfarenhet och utvecklande av metoden. Landskapsregeringen har för avsikt att stöda kampanjer såsom Varannan Vatten.

Ansvariga föreståndare på serveringsställen med begränsad öppethållning och ett litet antal gästplatser, exempelvis i glesbygden, har svårt att ständigt finnas på serveringsstället och kraven på ansvarig föreståndare med 2 års serveringserfarenhet eller restaurangutbildning för B-rättigheter gör att det är svårt att ha en ställföreträdande föreståndare. Föreslås att B-rätt (s.k. vintillstånd) ges ställe där ansvarig föreståndare tentat alkohollagstiftning (idag krävs 2 år erfarenhet eller restaurangutbildning samt tent).

Kraven bör vara lindrigare för företagare gällande den ansvariga föreståndarens ständiga närvaro på serveringställe. När det gäller tent och B-rättigheter skall tent räcka, krav på restaurangutbildning eller minst två års serveringserfarenhet föreslås försvinna som krav för att få B-rättigheter.

Ålands polismyndighet har en restriktiv linje gällande ungdomar vid godkännande av anmälan om förtäring av alkoholdrycker i allmänna lokaler (Alkohollagen, 58 § och 59 §) vid privata tillställningar t.ex. i ungdomslokalerna. Bedömning sker utifrån hur tillgänglig alkoholen blir för ungdomar som enligt alkohollagen inte får köpa och förtära alkoholdrycker (svaga alkoholdrycker 18 år, starka alkoholdrycker 20 år). T.ex. för en 18-årsfest där även personer under 18 år är inbjudna ställer polisen krav på en lista över inbjudna gäster och att föräldrar skall närvara och övervaka att obehöriga inte kommer in och att ungdomar under 18 år inte innehar eller förtär alkoholdrycker, samt att starka alkoholdrycker inte förekommer på fester där det deltar ungdomar som är under 20 år.

Rattonykterheten är utbredd på Åland och den som kör onykter är en fara för både sig själv och andra trafikanter och fotgängare. Risker med rattonykterhet bör tas upp så tidigt som möjligt men också i bilskolundervisningen.

Kursen ”Alkohol och trafik” som kontinuerligt genomförs av A-kliniken, polisen och ÅHS sedan år 2000 och där kursintyget är en förutsättning för erhållande av nytt körkort för dem som åkt fast för grovt rattfylleri eller flera rattfyllerier under mindre än en två-årsperiod utvärderas.

¹ Förlängd öppethållningstid till kl. 4.00 och förlängd serveringstid till kl. 3.30 kan beviljas av landskapsregeringen.

Vuxna i åldern över 30 år kan man nå främst på arbetsplatser och i föreningslivet. De attitydförändrande insatserna bör vidtas genom upplysning för att reducera livsstilsrelaterade hälsoproblem och genom att utarbeta alkohol- och narkotikapolicy på arbetsplatsen (PP) och i föreningar. Det är viktigt att så många som möjligt får vara med och utarbeta policyn som berör deras arbetsplats / förening. Landskapsregeringen utarbetar en alkohol- och drogpolicy för sina anställda senast 31.12.2007.

Landskapsregeringen rekommenderar att arbetsplatser med flera anställda än 20 utarbetar en alkohol- och narkotikapolicy.

Gravida kvinnor kommer i kontakt med motstridiga budskap gällande alkoholkonsumtion under graviditeten. Det finns ett behov av återkommande informationskampanjer på Åland. Gravida kvinnor skall få information om alkoholkonsumtionens skadeverkningar under graviditeten. Föreslås att en kampanj dras i gång under programperioden.

Mödrarrådgivningen vid Ålands hälso- och sjukvård satsar på tidig upptäckt av kvinnor som fortsätter att konsumera alkohol eller narkotika under graviditeten.

4.3. Vård och behandling

Alkoholskadeförebyggande plan för Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) förverkligas senast år 2008.

Separat enhet för tillnyktring och avgiftning planeras inom ÅHS och enheten kommer att placeras i anslutning till psykiatrins nya utrymmen på sjukhusområdet i Mariehamn.

Arbetsgrupp för utarbetandet av policy gällande skadereduktionsinsatser tillsätts. Rapport lämnas senast den 1 juni 2007.

En hög alkoholkonsumtion kan medföra att man drabbas av olika symptom och sjukdomar som innebär att man tvingas söka sjukvård. I Sverige uppskattar man den direkt alkoholorsakade vården till mellan 5 och 10 procent av all sjukvård. På Åland har ingen sådan uppskattning gjorts men det finns även här ett behov av att utveckla effektiva metoder för att identifiera och behandla personer med skadlig alkoholkonsumtion framför allt i primärvården. Om man systematiskt genom screening upptäckte personer med hög alkoholkonsumtion skulle stora delar av befolkningen nås via primärvården. Det finns vetenskapligt stöd för att screening för hög alkoholkonsumtion och kort rådgivning har goda effekter. Akutmottagningar är också en idealisk arena för sekundär alkoholprevention. (Andreasson (red.), 2002, 160)

Tidig upptäckt av alkohol- eller narkotikamissbruk enligt ADDIS-modellen², STAD-projektets³ sjukvårdsprojekt eller motsvarande effektiva modeller rekommenderas för hälso- och sjukvården på Åland.

² ADDIS är förkortning för Alkohol/Drog/Diagnos/In/Strument

³ STAD-projektet – Stockholm förebygger Alkohol- och Droget – startades 1995 med uppdraget att identifiera och utvärdera nya metoder för att förebygga problem med alkohol och droger på krogen, bland ungdomar och i sjukvården.

Alkoholskadeförebyggande planen för Ålands hälso- och sjukvård ÅUS 2005:2 (projektledare Siv Palmqvist) förverkligas senast år 2008. Den gäller primär-, sekundär- och tertiärpreventiva insatser inom hälso- och sjukvården. Planen gäller även narkotikan.

Skadereduktion (harmreduction) innebär åtgärder som vidtas för att minska på skadeverkningarna som narkotikamissbruket i sig orsakar såsom brottslighet, stöld, langning, prostitution, HIV/AIDS, dödsfall p.g.a. ören narkotika. Åtgärderna hjälper missbrukaren att fungera i samhället men beroendet finns kvar.

Substitutionsbehandling (Subuxone) sätts idag in till missbrukare av opiater. Behandlingen har använts en kortare tid på Åland. Policy för användning av substitutionsbehandling och andra skadereducerande insatser kommer att utarbetas i en arbetsgrupp som landskapsregeringen kommer att tillsätta.

Hänvisande till "Rapport angående Ålands landskapsregerings alkohol och narkotikapolitiska handlingsprogram" (Kognitivt forum Ab, 2006) konstateras att möjligheter till tvångsomhändertagande inte finns i den finländska lagstiftningen. Om lagstiftningen i större grad skulle likna den svenska lagstiftningen kunde vi tillgripa de åtgärderna för att på så sätt ha större möjligheter till medicinfri behandling.

Ålänningar med missbruksproblem och behov av vård skall få tillgång till vård och behandling. Akut vård så som avgiftning av missbrukare sker inom Ålands hälso- och sjukvård vid psykiatriska enheten, idag vid Grelsby sjukhus, samt vid akutpolikliniken och intensivvårdsavdelningen vid ÅCS varefter behandlingen fortsätter på lämpligt behandlingshem i Sverige eller på fastlandet. Tillnyktringsenhet saknas i dag.

Inför framtiden planerar landskapsregeringen en separat enhet, en s.k. Maria Ungdomsmottagning (24 h), inom Ålands hälso- och sjukvård för tillnyktring och avgiftning. Enheten kommer att finnas på sjukhusområdet och fungera senast år 2011.

Missbrukarvården får i enlighet med budgetbeslut ekonomiskt stöd för att anställa en projektledare enligt en projektbeskrivning från landskapsregeringen.

Alkohol- och narkotikamissbrukare hemmahörande i åländska kommuner skall få vård utan att kostnaderna för platsen på behandlingshem drabbar missbrukarens hemkommun oskäligt hårt. Ett ekonomiskt stödsystem har utarbetats av landskapsregeringen för ändamålet. Modellen går ut på att kommunen kompenseras om kostnaderna överskrider en viss gräns.

Efter behandlingen skall missbrukaren få eftervård, uppföljning och stöd för ett fortsatt drogfritt liv. Missbrukarvården, i alla vårdkedjans led, skall vara effektiv. Alla förväntas samarbeta för att hålla narkotikan borta från Åland. Tullen får stöd av övriga myndigheter med att stoppa införseln av narkotika.

Ålands polismyndighet skall prioritera narkotikafrågorna under den tidsperiod programmet gäller samt prioritera resurser för spaningsverksamhet och för att ingripa i samtliga narkotikafall de får kännedom om. Polisen skall vara aktiv och synlig och i samarbete med andra myndigheter försvåra narkotikahanteringen i landskapet.

Styrgruppen utarbetar en strategi för information om allmänhetens roll och ansvar när det gäller att stoppa införsel och handel med narkotika.

4.4. Tullens och polisens insatser mot efterfrågan och utbud

Ålands tulldistrikt anställde år 2006 en person till tullens underrättelseverksamhet. Denna person kommer, förutom rent underrättelsearbete, att ha till uppgift att delta i samarbetet mellan myndigheterna i kampen mot narkotika.

Inom tullen kommer dessutom en satsning på underrättelseprogrammet TIEDIS att innebära att bättre information sprids till samtliga som arbetar inom grundbevakningen.

Ålands tulldistrikt har, i förhållande till distriktets storlek, fler narkotikahundar än övriga tulldistrikt. Tre hundförare med sina hundar som är specialutbildade i eftersök av narkotika arbetar i distriktet.

Bekämpningen av narkotika tillhör bevakningens viktigaste uppgifter. Målsättningen är att stoppa knarket vid gränsen och se till att samtliga uppdagade narkotikabrott lagförs. En kontinuerlig omvärldsanalys är en viktig grund för narkotikabekämpningen då situationen ändras snabbt. Ålands tulldistrikt strävar till att möta dessa förändringar med en flexibel organisation och med gott samarbete med de åländska myndigheterna.

Polisen kommer att arbeta dels med uniformerad polispersonal i störande verksamhet och dels med civila spanare för att uppdaga förmedling och användning av narkotika. Mottot ”risk att åka fast” skall vara vägledande och uniformerade polisen kommer att störa användare och langare i deras tillhåll. Övriga medborgare skall känna trygghet, då de vistas på allmänna platser och samlingslokaler. Samarbete fortsätter med tullen och gränsbevakningen i ovannämnt syfte.

Polisen utvecklar sina spaningsmetoder med hjälp av nyanskaffade tekniska hjälpmedel.

- övervakningssystem
- utbildningstillfällen
- arbetsutbyten med andra narkotikapoliser

Polisen håller kontakt med ungdomsledare, ”fältare”, restauranger m.fl. som dagligen arbetar med ungdomar.

Skolor och andra institutioner för ungdomar blir involverade i polisens kontaktnät.

Polisen sätter på sig ”Knarkglasögon” vid olika ingripande, t.ex. vid trafikolyckor iakttas misstanke om möjlig ”drogfylla”.

Alkoholen görs så otillgänglig som möjligt för de minderåriga. Ansvaret ligger hos butiks- och kioskinnehavarna för att alkoholdrycker och drycker innehållande minst 1.2 vol % alkohol inte säljs till minderåriga. Dessa verksamheter övervakas av länsstyrelsen på Åland.

Serveringstillståndsinnehavarna och de ansvariga föreståndarna har ansvaret för att alkoholdrycker inte serveras till minderåriga. Verksamheten övervakas av Ålands landskapsregering.

Ålands polismyndighet skall förhindra langning av alkoholdrycker till minderåriga. Föräldrar engageras genom föräldrautbildning i verksamheten för att stoppa langningen och göra alkoholen mindre tillgänglig för minderåriga.

Hänvisande till ”Rapport angående Ålands landskapsregerings alkohol och narkotikapolitiska handlingsprogram” (Kognitivt forum Ab, 2006) konstateras att de allmänna anvisningarna till åklagarna som riksåklagaren gett senast 1.11.2006 om påföljder för straffbart bruk av narkotika och åtalseftergift inte motsvarar den övergripande visionen och strävan mot ett narkotikafritt Åland.

5. TOBAKSRÖKNING OCH RÖKFRIA MILJÖER

Tobaksrökningen är en av inkörsportarna till drogmissbruk och det är därför viktigt att även det förebyggande arbetet är effektivt i de åländska skolorna.

Lärare och skolhälsovårdare i låg-, hög- eller gymnasialstadieskolor fortsätter med det förebyggande arbetet att reducera ungdomars bruk av tobak och om möjligt förmå dem att helt avstå från att börja röka. Det förebyggande arbetet bör ske både inom undervisningen och den hälsofostran som ges inom ramen för skolhälsovården, i grupp och vid enskilda samtal. Skolans alkohol- och narkotikaförebyggande verksamhet finns dokumenterad i de åländska skolornas SANT-planer (SANT= Sniffning, Alkohol, Narkotika, Tobak).

Det finns några effektiva och vetenskapligt väl underbyggda metoder att reducera bruk av tobak. De två främsta är tobaksförbud i skolan med aktiv övervakning och med sanktioner för elever som överträder förbudet, samt program för att stöda föräldrar.

Tobaksrökning bör även ingå i alkohol- och narkotikaprogram, samt handlingsplaner, för skolorna på Åland.

Lagstiftningsåtgärder har år 2006 vidtagits gällande Tobakslagen (1978:52) för landskapet Åland som kommer att ändras i huvudsak så att det i lagen uttryckligen skrivs in att rökning är förbjuden också på utomhusområden som hör till skolor avsedda för personer under arton år. Även rökning i restauranger och liknande serveringsutrymmen förbjuds.

6. KOMPETENSUTVECKLING

Kompetensutveckling avser utbildning för dem som är aktiva med drogförebyggande arbete och de som möter drogproblem t.ex. inom vårdsektorn. Det drogförebyggande arbetet förbättras genom att resurser reserveras för bl.a. metod- och kompetensutveckling. Landskapsregeringen, Ålands hälso- och sjukvård och de åländska kommunerna arrangerar i samarbete med polis, tull och andra aktörer utbildning i aktuella frågor för de personalgrupper som möter drogproblematiken i sitt arbete eller som arbetar förebyggande.

7. UPPFÖLJNING

Utvärdering av programmet år 2007-11 görs år 2011 för att se om mål och delmål har uppnåtts.

7.1. Statistik

Statistik över åländska kvinnor och mäns alkohol- och narkotikavanor sammanställs vart femte år för att kontrollera om åtgärderna i programmet är rätt och om de är tillräckliga. All individbaserad statistik samlas in, analyseras och presenteras uppdelad på kön.

8. RESURSER

Tillräckliga resurser tas upp i respektive budget för att nå de i programmet uppställda målen. År 2007 finns medel för förverkligandet av det alkohol- och narkotikapolitiska programmet enligt följande: 96.000 euro för kompetensutveckling, preventionsinsatser och kampanjer och 250.000 euro för understöd till kommunerna för drogförebyggande arbete, missbrukarvård på behandlingshem samt för delfinansiering av tjänster inom kommunal missbrukarvård.

9. SAMMANFATTNING AV ÅTGÄRDER

LAGSTIFTNING, ANVISNINGAR OCH BESTÄMMELSER

LL (1995:92) om tillämpning i landskapet Åland av alkohollagen samt alkohollagens 21 b §: Nya regler för beviljandet av serveringstillstånd och bestämmelserna om förutsättningarna för beviljandet av serveringstillstånd.

Överväga en förändrad serveringstid för nattklubbar och pubar.

ANSTÄLLNINGAR

Köp av tjänster (programmets förverkligande)

Understöd till missbrukarvården för anställning av projektledare (planering av tillnyktrings- och avgiftningsenhet år 2007).

KOMPETENSUTVECKLING OCH KURSER

Landskapsregeringen (LR) delfinansierar riskreduceringskurser för avgångsklasserna vid gymnasialstadieskolor och för arbetslösa ungdomar åren 2007-2011.

LR, ÅHS och kommunerna arrangerar utbildning för personalgrupper som möter alkohol- och narkotikaproblematiken i sitt arbete.

LR och kommunerna erbjuder föräldrautbildning och upplysning om hur attityder till droger skapas i barndomen.

STYRDOKUMENT

LR och underlydande myndigheter skall ha en gemensam alkohol- och narkotikapolicy. En alkohol- och drogpolicy för de anställda utarbetas senast den 31.12.2007.

Styrgruppen utarbetar strategi för hur allmänheten skall få information om sin roll och ansvar när det gäller att stoppa införsel och handel med narkotika.

SAMARBETE OCH SAMORDNING

Landskapsregeringen (LR) tillsätter en ny politisk referensgrupp, styrgrupp och en operativ referensgrupp för både alkohol- och narkotikapolitik.

LR utser en samordnare och sekreterare för politisk referensgrupp och styrgruppen.

Samarbete mellan landskapsregeringen, länsstyrelsen och Ålands polismyndighet effektiveras för att förstärka övervakningen av servering och försäljning av alkoholdrycker, samt langning av alkoholdrycker till minderåriga.

UNDERSTÖD OCH BIDRAG

LR kommer även framöver att ha ett ekonomiskt stödsystem för att missbrukare skall få vård utan att kostnaderna för platsen på behandlingshem drabbar missbrukarens hemkommun oskäligt hårt.

FÖREBYGGANDE VERKSAMHET OCH MISSBRUKARVÅRD

Två årskontrollen vid barnrådgivningarna på Åland satsar extra resurser på föräldrastöd gällande gränssättning.

Plan för alkoholskadeförebyggande verksamhet för ÅHS (ÅUS 2005:2) förverkligas senast år 2008.

Gravida kvinnor skall få mera fakta om alkoholkonsumtionens skadeverkningar under graviditeten. Kampanj föreslås.

LRs restaurangprojektet vidareutvecklas som ett samarbete mellan krögare, polis och tillståndsmyndighet skapas för att minska berusningsnivån och hålla narkotikan borta från krogen.

Undervisning om risker med alkohol i bilskoleundervisningen på Åland.

Högskolan på Åland och högstadieskolorna uppmanas utarbeta alkohol- och drogpolicy samt handlingsplan för sina elever.

Föreningar med barn- och ungdomsverksamhet utarbetar alkohol- och drogpolicy för sin verksamhet.

Arbetsgrupp utarbetar policy för skadereducerande insatser, t.ex. för substitutionsbehandling, senast 1.6.2007.

KONTROLL

Polisen prioriterar drogfrågorna samt resurser för spaningsutrustning och ingripande i samtliga narkotikafall.

Tullen stoppar narkotikan vid gränsen.

Källförteckning

Andréasson, Sven (red.): "Den svenska supen i det nya Europa". Nya villkor för alkoholprevention: en kunskapsöversikt. Statens folkhälsoinstitut, Stockholm, 2002.

Ek, Linda – Lill, Annika (2001): "Tobaks- och rusmedelsanvändning hos niondeklassister", Vasa, 2001.

Jordas, Synnöve - Lilja, John (2002): "Utvärdering av alkohol- och narkotikapolitiskt program för landskapet Åland 1996-2000. ÅUS 2002:1, Mariehamn.

Jordas, Synnöve – Lilja, John (2006): "Undersökning om ålänningars alkohol- och narkotikabruk 2005" – baserat på ett slumpmässigt urval av befolkningen. ÅUS 2006:1, Mariehamn.

Kognitivt forum: "Rapport angående Ålands landskapsregerings alkohol- och narkotikapolitiska handlingsprogram". Stockholm, 2006.

Luopa, P, Sinkkonen, A, Jokela, J m.fl., Hälsa i skolan 2005, Situationen på Åland, Stakes 2005.

Ålands landskapsregering: Projektplaneringsgruppens rapport (sekr. Synnöve Jordas) "Ålands narkotikabekämpningsprojekt 2006". Mariehamn 2006.

Stakes, socialskydd 2001:2, Rusmedelsstatistik årsbok 2001, Alkohol och narkotika, Helsingfors 2001.
Stakes, socialskydd 2005. Rusmedelsstatistisk årsbok 2005, Alkohol och narkotika, Helsingfors 2005.